

Referanser: KR 15/12, NFG 7/12 og 12/11 og 12/10. SKR 20/07

Saksdokumenter:

KR 38.1/12 Revidert liturgi for velsignelse av hus og hjem (ettersendes)

KR 38.2/12 Høringsdokumentet – Liturgi for velsignelse av hus og hjem

Liturgi for velsignelse av hus og hjem

Sammendrag

Saksdokumentet inneholder et utførlig sammendrag av høringen som pågikk våren 2012. I tillegg følger selve liturgiforslaget, som er revidert i lys av høringen.

Liturgien for velsignelse av hus og hjem bygger i stor grad på en lignende nordsamisk liturgi som ble vedtatt av Samisk kirkeråd i 2007. Den nordsamiske liturgien har i norsk oversettelse også vært brukt av prester ved en rekke anledninger i mange deler av landet. Nemnd for gudstjenesteliv mente det var behov for å utarbeide en tilsvarende liturgi som kan vedtas av Kirkemøtet og inngå i gudstjenestereformen. Kirkerådet sluttet seg til det.

Liturgien er utformet slik at den kan brukes når noen flytter inn i et nytt hjem og ønsker at presten eller en annen kirkelig medarbeider skal komme å be for hjemmet og velsigne det. Liturgien kan også brukes når noen opplever uro og utrygghet eller uforklarlige fenomener i huset og ber om kirkens hjelp.

Hovedspørsmålet i høringen var om det er ønskelig å vedta en slik liturgisk ordning sammen med en veiledning, eller om det er ønskelig kun å utarbeide en veiledning. 19 av 25 høringsinstanser ønsker at det vedtas som en liturgi, og ikke kun som en veiledning. 6 av biskopene har avgitt høringssvar.

Høringsinstansene slutter seg også til at liturgien skal brukes både ved innflytting i et hjem og ved opplevelse av uro og utrygghet. I høringen fremkom det et ønske om at det siste hensynet skulle ivaretas tydeligere enn høringsforslaget la opp til. I dette saksdokumentet foreslås det at formuleringen «uro og utrygghet» presiseres til «uro og uforklarlige hendelser». Høringen gav også klar støtte til prinsippet om at kirken ikke skal «stille diagnose» ved opplevelse av uro og uforklarlige fenomener, men lytte og ta

menneskers erfaringer på alvor og gi hjelp ved samtale og en liturgi preget av Guds ord og bønn.

En nøktern bruk av symboler som kors og lys ble også ønsket inn i veiledningen til liturgien. Dessuten ble det presisert at det bør finne sted en samtale med de berørte før den liturgiske handlingen og forbønnen skjer, og at forsakelsen og troen kan inngå i den liturgiske handlingen. En rekke mindre endringer i tekster og bønner mm er også gjort.

Forslag til vedtak

1. Kirkerådet slutter seg til det reviderte forslaget til Liturgi for velsignelse av hus og hjem, med følgende endringer....
2. Kirkerådet ber om at det utformes en veiledning på bakgrunn av høringsdokumentet og høringen.
3. Kirkerådet vedtar at forslaget til Liturgi for velsignelse av hus og hjem sendes til Bispemøtet for læremessig uttalelse.
4. Kirkerådet ber å få saken tilbake til møtet i desember med tanke på å forberede saken til vedtak i Kirkemøtet 2013.

Saksorientering

Kirkerådet gjorde følgende vedtak i møtet 15.-16. mars 2012:

KR-015/12 Vedtak:

1. *Kirkerådet vedtar at det fremlagte forslag til liturgi for Velsignelse av hus og hjem – med de merknader som fremkom på møtet – sendes ut på høring.*
2. *Kirkerådet ber om å få saken tilbake etter høringen på sitt møte i september, med tanke på vedtak på Kirkemøtet 2013 etter den prosedyre som gjelder for liturgisaker.*

29. mars 2012 sendte Kirkerådet ut høringsdokumentet om liturgi for velsignelse av hus og hjem. Høringsdokumentet inneholdt både en redegjørelse som munnet ut i noen høringsspørsmål, samt selve liturgiforslaget på bokmål og nynorsk. Høringsbrevet ble også gjort tilgjengelig for alle på www.kirken.no. Høringsfristen var 5. juni 2012, senere forlenget til 10. juni.

Kirkerådet mottok høringssvar fra 25 høringsinstanser. Disse er:

Oslo biskop/Oslo bispedømmeråd
Borg biskop
Hamar biskop/bispedømmeråd
Tunsberg bispedømmeråd
Agder og Telemark biskop/Agder og Telemark bispedømmeråd
Stavanger bispedømmeråd
Møre bispedømmeråd
Nidaros biskop/ Nidaros bispedømmeråd
Sør-Hålogaland bispedømmeråd
Nord-Hålogaland biskop
Nord-Hålogaland bispedømmeråd
Det teologiske fakultet (UiO)
Det praktisk-teologiske seminar
Det teologiske Menighetsfakultet
Kirkelig utdanningscenter i nord
Høgskolen i Staffeldtsgate
Diakonhjemmet høgskole
Areopagos – Norge
Presteforeningen
teoLOGene
Det norske diakonforbund

Høringsinstansenes synspunkt vil bli presentert i tråd med de 5 høringsspørsmålene, med utførlige begrunnelser særlig til spørsmål 1, som er hovedspørsmålet. Det blir gitt en samlet vurdering ved slutten av hvert høringsspørsmål under overskriften *Konklusjon..*

I tillegg til dette saksdokumentet vil liturgiforslaget, som revideres i tråd med høringen, bli ettersendt til Kirkerådets medlemmer.

Høringsspørsmål 1:

**Er det ønskelig at det vedtas en liturgisk ordning for velsignelse av hus og hjem?
Hvis svaret er nei, bør det da utarbeides en veiledning for prester og andre kirkelige medarbeidere om dette?**

Oslo biskop/Oslo bispedømmeråd ”ser behovet for en slik liturgi” og mener at ingressen i høringsbrevet ”kunne ha vært mer åpen og offensiv, og satt denne liturgien tydeligere i sammenheng med kirkens tradisjoner og behov i vår tid.” Følgende innledning foreslås:

Kirken har lang tradisjon for velsignelse av hus og hjem. Dette har vært gjort både med positive foranledninger, som når et hus tas i bruk, og når de som bor i eller bruker huset, opplever uro og utrygghet. De senere årene har det blitt økt oppmerksomhet rundt denne typen fenomener, og stadig flere søker og venter hjelp fra kirken. Både i kirke og samfunn er det også en fornyet bevissthet om ritualenes og symbolenes positive verdi og virkning.

I mange kirkesamfunn har de en vedtatt liturgi for slike velsignelseshandlinger. Dette har vi manglet i Den norske kirke. Samisk kirkeråd vedtok i 2007 en liturgi for dette bruk, og mange prester i landet har benyttet seg av denne. Det er nå behov for at Kirkemøtet vedtar en lignende liturgi for en verdig velsignelse av hus og hjem.

Dessuten mener høringsinstansen at ”det bør i tillegg utarbeides en veiledning for prester og andre kirkelige medarbeidere om hvordan handlingen kan *forberedes* sammen med de som ønsker velsignelsen, og om *utførelse* og bruk av *symboler*”. I tillegg foreslås det at ordet ”nye” tas ut i uttrykket ”velsigne deres nye hjem”, da liturgien også kan benyttes i ”gamle” hjem.

Hamar biskop/Hamar bispedømmeråd er kritisk til en slik fast liturgisk ordning:

Nei, det bør ikke vedtas en fast liturgisk ordning for velsignelse av hus og hjem. Vi mener det ikke er naturlig å vedta en slik liturgi, fordi dette bør kunne gjøres ryddig og ordentlig ut fra den enkelte prests liturgiske kompetanse og pastorale skjønn. Ordningen hører ikke hjemme som en del av de kirkelige handlinger, men kunne for eksempel stå i Den norske kirkes bønnebok. Kirken kan ikke vedta nye liturgier for ethvert behov. Å sette sammen enkle forbønnsritualer bør være et tema som ligger innenfor prestens liturgiske utdanning. Det vil likevel være nyttig å ha et forslag til en liturgi f eks i Den norske kirkes bønnebok. Det kan også gjerne utarbeides en enkel veiledning som ivaretar en kvalitetssikring av en slik handling.

Tunsberg bispedømmeråd finner at det er tjenlig med en liturgisk ordning:

Tunsberg bispedømme anser det som tjenlig at det vedtas en slik liturgisk ordning. Vi har i vårt bispedømme registrert et behov for at det finnes en slik liturgi. Dette gjelder særlig de tilfeller der prester har blitt bedt om å komme til hus der en opplever ulike former for uro. Den nordsamiske liturgien har da blitt bruk med den samme veiledning som er skissert i forslaget. Det å legge hjemmet under Guds velsignelse ved bønn og Guds ord har skapt trygghet. En egen liturgi på dette området viser at kirken er opptatt av hele mennesket og skaperverket.

Agder og Telemark biskop og Agder og Telemark bispedømmeråd kommenterer først menneskets ”gudbilledlighet” og vår tids rasjonalistiske kultur:

Å lage en liturgi for velsignelse av hus og hjem i Norge er vanskelig fordi vi lever i et samfunn som i stor grad er avmystifisert og avsakralisert. Gjennom et par hundreår med en rasjonalistisk kultur har det blitt mindre og mindre rom for det uforklarlige. Siden årtusenskiftet ser vi likevel en tendens til at det åndelige igjen betraktes som en del av virkeligheten. Kanskje går utviklingen den veien at kirkelig velsignelse av hus og hjem vil bli sett på som en virksomhet som det er naturlig at kirken driver med?

Også i Den norske kirke har fornuften en stor plass. Det kan argumenteres med at det å være skapt i Guds bilde blant annet innebærer å ha et intellekt og en fornuft. Samtidig betyr ”gudbilledligheten” at vi som mennesker kan ha kontakt med det guddommelige; vi er åndelige vesener. Kirken er derfor en samfunnsinstitusjon som holder døren åpen for en åndelig virkelighet. Selv om velsignelse av hus og hjem er lang mer vanlig i ortodoks eller katolsk sammenheng, finnes det en tradisjon og en praksis for dette også i Den norske kirke. I Nord-Norge er dette praktisert av mange prester i lang tid. I Agder og

Telemark bispedømme er det også eksempler på at prester har bedt for og velsignet hus og hjem.

Ut fra dette drøfter høringsinstansen om det er i tråd med luthersk bibeltolkning ”å velsigne ting”, og ikke kun ”velsigne mennesker”:

En velsignelse av et hus reiser spørsmålet om det er god luthersk teologi å velsigne ting. Den lutherske kirke har vært tilbakeholden med å velsigne ting eller rom, men åpen for velsignelse av mennesker og tid. [...] Dersom døde ting skal velsignes, vil man kunne få en oppfatning av at tingene i seg selv er ”hellige”, og vi nærmer oss da en form for magisk virkelighetsoppfatning som har fellestrekk med panteistiske eller polyteistiske religiøse retninger der man finner guddommen i naturen og i kulturgjenstander. Veien fra slike forestillinger til det kirken tradisjonelt kaller avgudsdyrkelse, kan være kort.

Velsignelse av hus kan derfor være problematisk. Velsignelse av husets beboere vil være mer i overensstemmelse med en luthersk bibeltolkning. Her er det sentralt at bare mennesket er skapt i Guds bilde. Det står i en gudsrelasjon, og mennesket er derfor under Guds velsignelse på en spesiell måte. Samtidig skal vi utfra en skapelsesteologisk betraktning være bevisste på at alt er skapt av Gud, i en viss forstand er bærere av det hellige. Og dette skal inkludere ”døde ting” som hus, er et annet spørsmål. I alle fall må man kunne si at hjemmet og fellesskapet mellom de som bor i samme hjem, er en skaperordning.

I det bibelske materialet er velsignelsen for det meste knyttet til mennesker og til Gud. ”Velsignet er Gud/Herren” er et hyppig brukt uttrykk. (Jfr. 1 Mos 24,27, Salme 28,6, Luk 1,68, Joh 12,13). I de fleste tilfeller der det er snakk om velsignelse, er det mennesker som blir velsignet av andre mennesker eller av Herren. Patriarkene velsigner for eksempel sine sønner (1 Mos 27,30 og 1 Mos 48,15) eller folket (3 Mos 9,22). At Gud velsigner mennesker har vi også mange eksempler på. De mest sentrale er beretningene der Gud velsigner Adam og Eva (1 Mos 1,28), patriarkene (1 Mos 24,1, Gal 3,9) og Israel (5 Mos 7,14). Videre velsigner Jesus barna (Mark 10,16) og disiplene (Luk 24,51).

I tillegg til velsignelse av Gud og mennesker, har vi noen eksempler på velsignelse av skaperverket. Jesus velsigner brødene og fiskene (Luk 9,16). I skapelsesberetningen velsigner Gud fugler og dyr (1 Mos 2,3) og Gud velsigner den sjuende dagen, sabbaten (1 Mos 2,3). I det nye Testamentet uttrykkes det at åkeren blir velsignet av Gud (Hebr 6,7).

Vi har også noen tilfeller der personer og ”hele deres hus” blir velsignet (1 Krøn 13,14). Her vil det være søkt å hevde at det er selve huset som fysisk objekt som blir velsignet. Det er snarere snakk om husstanden og storfamilien.

Ut fra dette finner *Agder og Telemark biskop/Agder og Telemark bispedømmeråd* at det er problematisk å ha «en liturgi for velsignelse av hjem i forbindelse med *innflytting*»:

Så lenge det er husets beboere og hjemmet, og ikke huset i seg selv som skal velsignes, vil en slik liturgi ikke være kontroversiell. Å be om at husets beboere skal bevares, og å takke for hus og hjem som Guds gaver, er bibelsk og må betraktes som en diakonal oppgave.

Når det handler om opplevelse av ”uro”, ønsker flertallet i bispedømmerrådet at dette er en egen liturgi med *bønn for* - og ikke *velsignelse* av - hus og hjem. Et mindretall ønsker ikke en liturgi for dette siste.

Stavanger bispedømmeråd og *Møre bispedømmeråd* svarer at «Det er ønskeleg at det blir utarbeidd ei slik liturgisk ordning for velsigning av hus og heim».

Nidaros biskop og *Nidaros bispedømmeråd* er også enig i dette:

Biskop og bispedømmeråd mener at vi trenger en liturgisk ordning for velsignelse av hus og hjem, både når hjemmet tas i bruk og hvis familien opplever uro og utrygghet. Vi er kjent med at flere prester i Nidaros har gjennomført velsigneshandlinger ved begge disse anledninger med positive erfaringer. I en slik liturgi er det to grøfter som må unngås. Den ene er at velsignelsen oppfattes magisk som at huset er blitt vaksinert mot alt ondt. Den andre er at vi ikke skal drive diagnostisering av ulike fenomener og uro-opplevelser.

Vi ser det som svært positivt at vi får en ordning for velsignelse av hus og hjem. Dette kan være med på å stedegngjøre troen og synliggjøre at den oppstandne Jesus Kristus er tilstede midt i våre liv og vår hverdag.

Sør-Hålogaland bispedømmeråd viser til at dette allerede er en etablert praksis:

Det er allerede etablert en praksis i Den norske kirke der prester på forespørsel foretar velsignelse av hus og hjem. En norsk oversettelse av den samiske liturgien vedtatt i Samisk kirkeråd i 2007 er i noen grad blitt brukt, men også andre varianter utarbeidet av den enkelte prest tilpasset ulike situasjoner forekommer.

På bakgrunn av dette er det svært ønskelig at det utarbeides en fast, godkjent liturgi og ordning som kan imøtekomme dette behovet og sikre en enhetlig og forsvarlig praksis.

Nord-Hålogaland biskop og *Nord-Hålogaland bispedømmeråd* gir følgende fellesuttalelse:

Jeg/Vi vil takke for oversendelsen av høringsbrevet, og vil uttrykke glede over at det nå utarbeides en allmenn ordning for Den norske kirke for velsignelse av hus og hjem.

Det er allerede etablert en praksis der prester på forespørsel foretar velsignelse av hus og hjem. Bispedømmekontoret har i de senere år hatt spørsmål fra alle deler av landet om å få tilsendt den norske oversettelsen av den samiske liturgien, vedtatt av Samisk kirkeråd i 2007.

Det teologiske fakultet mener at tiden ikke er moden for en slik liturgi:

I utgangspunktet er det sympatisk at man overveier liturgier for å ta rom i bruk. Kan hende er tiden mer moden enn forrige gang å overveie et slikt ritual. På mange måter er undringen over og tenkningen om funksjonen av rom blitt mer fokusert i de siste årene. Problemet med å innføre en liturgi som skal ta høyde for dette komplekset, er at vi ennå savner en ordentlig refleksjon om rom og rommets formende betydning, inklusive ”hellige” rom. Dette er et viktig emne, og sterkt fremme i samtidsdebatten, men mest i

sekulær sammenheng, cf. Edward W. Soja og de tenkere han bygger på. Forslaget viser til Sigurd Bergmanns forskning på feltet, som også trenger videre utvikling innen teologien.

Forslaget velger det for så vidt ”sikre” utgangspunkt: når noen ”tar et nytt hjem i bruk, men prøver å inkludere et annet aspekt som omtales eufemisk: når de ”opplever en form for uro” i huset de bor eller arbeider i”. Vi savner en forsvarlig refleksjon om rom kan være preget av onde hendelser som er skjedd i rommet tidligere.

Det fremstår som prematurt å lage et ritual på dette området. [...] Inntil videre kan trolig kirken nøye seg med introduksjonen: ”Alle ting helliges ved Guds ord og bønn” – og så kan de som er berørt forme en fri bønn kontekstuell.

Det praktisk-teologiske seminar er «nølende» til å innføre en slik liturgi:

Det praktisk-teologiske seminar (PTS) er nølende til innføringen av en liturgi for velsignelse av hus og hjem. Dette er ikke fordi vi er mot en slik praksis, men snarere ut fra en usikkerhet på hvilken status en slik liturgi kan få. Det er noe avgrensende ved å innføre en, fast liturgi. Som høringsdokumentet viser har både vår egen og andre kirker tradisjon for å be for og velsigne også andre steder og gjenstander. Enhver slik særskilt liturgi står i fare for å låse tanken, og sette grenser for hva en kirke velger å stå inne for som velsignende handlinger. Vi mener den enkelte kirkelige medarbeider bør kunne utøve skjønn og liturgisk kreativitet i møte med aktuelle situasjoner og i dialog med våre liturgiske tradisjoner og de liturgiene som allerede eksisterer.

Vi oppfatter at en viktig intensjon med liturgiforslaget er å ta menneskers erfaring på alvor. Behovet for velsignelse av hus og hjem kan romme så mangt, fra ønsker om en god framtid i hjemmet, til behovet for å avverge negative opplevelser. Videre er det en kjensgjerning at også negative ”uro”-erfaringer kan ta vidt ulike former. Skal kirken klare å møte menneskers behov, tror vi at det skjer på andre måter enn ved å lage en fast liturgi.

Vårt hovedsynspunkt er derfor at det bør utarbeides en veiledning for kirkelige medarbeidere om liturgisk arbeid med velsignelses- og forbønnshandlinger. Dele av høringsnotatet kan være et utgangspunkt for en slik veiledning. Vi ønsker oss forslaget til liturgisom et utkast eller eksempel i en slik veiledning, heller enn som en vedtatt liturgi.

Dersom man likevel vedtar en fast liturgi som foreslått, ønsker vi oss i det minste en passus i de innledende bestemmelsene om at enhver prest og kirkelig medarbeider (som nå) etter eget skjønn må kunne imøtekomme ønsker om andre anledninger og steder som noen ber en velsigne, og at denne liturgiens struktur kan være et utgangspunkt for å skape andre velsigneshandlinger.

Det teologiske Menighetsfakultet mener at kirken trenger en slik liturgi:

Det teologiske Menighetsfakultet er i all hovedsak positiv til forslaget til liturgi som er sendt ut på høring. I dette ligger det en prinsipiell støtte til at Den norske kirke trenger en slik liturgi. Videre rommer dette en tilslutning til at liturgien skal kunne møte ulike situasjoner og behov. Til sist vil vi også gi honnør for den nøkternhet som så vel høringsdokumentet som selve liturgien gjennomgående er preget av. Liturgien omfatter et felt der krevende teologiske problemstillinger og sammensatte erfaringer kommer til uttrykk. Nettopp fordi mange forhold er vanskelig å sette ord på eller komme til rette

med, trenger vi en liturgi. Forslaget som nå er sendt ut på høring, er et godt utgangspunkt for et endelig vedtak.

Kirkelig Utdanningscenter i Nord mener også at en liturgi er å foretrekke:

Det er en fordel med en fast liturgi. For de som etterspør en slik handling, er som oftest den kirkelige legitimiteten og de kjente trygge ordene et sentralt aspekt ved handlingen. For kirkelige medarbeidere er det avlastende å ha noe fast å forholde seg til i møte med et komplekst fenomen. Av samme grunn kan det være en fordel å utarbeide en veiledning. Ikke minst kommer gjerne slike henvendelser gjerne på kort varsel.

Imidlertid bør denne liturgien ha en veiledende funksjon. Om den faktisk gjennomføres eller ikke bør være overlatt til den kirkelige medarbeideren som bli bedt om å gjøre det. Det kan være sjelesørgeriske hensyn eller andre hensyn som taler mot å etterkomme et slikt ønske i en konkret situasjon.

Høgskolen i Staffeldtsgate ser behovet for en slik liturgi og mener at den er godt begrunnet:

Vi er glade for at det er utarbeidet et forslag og ser behovet for dette. Vi mener det er gitt god teologisk, kirkehistorisk og aktuell begrunnelse for en egen liturgi for velsignelse av hjem.

Diakonhjemmets høgskole mener derimot at saken trenger en mer grundig teologisk behandling:

Vi ser det som positivt og ønskelig at kirken er imøtekommende overfor mennesker som henvender seg med et ønske om bønn for hus og hjem. Det er en pastoral oppgave. Kirkens liturgier avspeiler den offisielle kirkens teologi. Hvis kirken skal ha en formell liturgi må både liturgien og teologien den gjenspeiler utvikles mer. Vi synes teologien som presenteres i dokumentet ikke er tilstrekkelig utviklet, og stille videre spørsmål ved om det er nødvendig eller ønskelig at kirken får en liturgi for dette. Det vil være naturlig å overlate saken til Teologisk nemnd for en grundigere teologisk utredning. Blant annet kontakt med de døde, mellomtilstanden og bønneteologi er tema som kirken trenger å arbeide mer med teologisk.

Kirkens liv skal leves nedenfra og for mye standardisering av kirkens uttrykksmåter er ikke ønskelig. Likevel ser vi ut fra argumentasjonen i dokumentet at det kan være behov for ideer som kan fungere som ressurser til dette, og vi anbefaler at det utarbeides noen bønner, forslag til tekster osv, som gjøres tilgjengelig på www.kirken.no og som kan tilpasses og brukes i forhold til den enkelte situasjon. Dette bør også ses i sammenheng med andre forbønnsituasjoner som foregår utenfor gudstjenesten.

Vi reagerer på det sterke fokuset på presten som den som skal utføre dette og mener at det er ønskelig og naturlig at både prester og diakoner engasjerer seg i dette. Diakonene blir ofte knyttet til situasjoner med forbønn av ulike slag, og det bør gjenspeiles i forslaget/ressursene ved at både prest og diakon nevnes som kirkens representant.

Som det fremgår av innledende betraktninger er vi usikre på om kirken trenger en fastlagt liturgi for velsignelse av hus og hjem. Derimot bør det utarbeides et ressursmateriale som kan være tilgjengelig på nettet.

Areopagos mener det er et stort behov for at kirken tilbyr en slik liturgi:

Det er svært ønskelig at det vedtas en ordning for velsignelse av hus og hjem, som kan benyttes når mennesker opplever uro i huset. Vi vil særlig legge vekt på følgende:

- a. Uro i huset er erfaringer som rapporteres i et betydelig omfang. De har ofte – men ikke nødvendigvis alltid – en dyp negativ virkning på personene som opplever dem.
- b. Velsignelse av hus kan derfor betraktes både som en liturgisk/pastoral handling, men også som en diakonal handling. Kirken skal hjelpe mennesker i all slags nød, også mennesker som opplever at deres livskvalitet synger p.g.a. uro i huset.
- c. Mennesker som opplever uro i huset henvender seg i betydelig grad til kirken: til prester eller til organisasjoner de har tiltro til eller enkeltpersoner med spesielle gaver. Ved at kirken imøtekommer disse henvendelsene viser den evne til å ta mennesker på alvor og respekt for deres erfaringer. Utarbeidelse av en offisiell liturgi vil føre dette et viktig skritt videre.
- d. Samfunnsutviklingen gir kirken en betydelig plass ved livets store anledninger, men har samtidig svekket kirkens innflytelse på og berøringsflate med menneskers dagligliv. Den nye liturgien er et riktig skritt i retning av å utvikle kristne praksisformer i møte med dagliglivets utfordringer og hendelser. I en tid der ritualenes betydning øker (og endres) er det svært viktig at kirken har en liturgi/et ritual å tilby, og ikke bare samtale.
- e. Mennesker som erfarer uro i huset tilkaller, og mottar, ofte hjelp fra ulike praktikere i det folkereligøse og nyåndelige feltet. Hvis kirken ikke har en relevant tjeneste å tilby, vil det i stor grad være overlatt til nyåndeligheten å gi både praktisk hjelp, tolkningshjelp og hjelp til å finne mening i hendelsen. Kirkens fravær vil med andre ord åpne for et stadig sterkere nyåndelig nærvær. Derfor er det også viktig å gjøre den nye liturgien tilgjengelig og kjent.

Presteforeningen mener også at det er behov for en slik liturgi:

Presteforeningen gir sin støtte til utformingen av velsignelsesliturgien for hus og hjem. Det er et åpenbart behov for denne type liturgisk verktøy, og kirkens tjeneste er tydelig etterspurt. Vi mener at en autorisert liturgi vil være en god ressurs i mange ulike situasjoner. I en tid hvor det er så tydelig oppmerksomhet omkring åndelige fenomener er det viktig at også Den norske kirke framstår som en kvalitetssikker aktør og åndelig veileder. På denne måten ivaretar vi den evangeliske oppfordring til medmenneskelig omsorg fra Den hellige skrift, i tradisjonen fra Martin Luthers aktelse for hverdagen og dens kår og kall.

Både *Fagforbundet TeOLOgene* og *Det norske diakonforbund* finner det ønskelig at det vedtas en liturgisk ordning for velsignelse av hus og hjem.»

Oppsummerende kommentar til hørings spørsmål 1:

På spørsmålet om det er ønskelig at det vedtas en slik liturgisk ordning for velsignelse av hus og hjem, svarer et klart flertall av høringsinstansene ja. Dette gjelder følgende 19 av i alt 25 høringsinstanser:

Diakonforbundet, TeoLOGene, Presteforeningen, Areopagos, Høgskolen i Staffeldtsgate, Kirkelig utdannings senter i nord, Det teologiske Menighetsfakultet, Nord-Hålogaland biskop og Nord-Hålogaland bispedømmeråd, Sør-Hålogaland bispedømmeråd, Nidaros biskop og Nidaros bispedømmeråd, Møre bispedømmeråd, Stavanger bispedømmeråd, Agder og Telemark biskop og Agder og Telemark bispedømmeråd (men vil dele det i to ulike liturgier eller forbønnshandlinger), Tunsberg bispedømmeråd, Oslo biskop og Oslo bispedømmeråd.

6 høringsinstanser ønsker *ikke* at det vedtas en liturgisk ordning, men at det utformes et ressursmateriale med veiledning og noen bønner eller et forslag til en liturgi som kan tilpasses fritt ved slike situasjoner. Disse høringsinstansene er:

Diakonhjemmets høgskole, Det praktisk-teologiske seminar, Det teologiske fakultet, Hamar biskop og Hamar bispedømmeråd og Borg biskop.

I henhold til Regler for saksbehandling i liturgisaker skal Kirkerådet behandle liturgisaker på bakgrunn av en høringsprosess for så å sende saken til Bispemøtet for læremessig uttalelse (§5) Bispemøtet diskuterte imidlertid høringsforslaget på sitt møte i juni 2012, og gjorde følgende vedtak:

Når det gjelder det forslag til liturgi for velsignelse av hus og hjem som er sendt på høring, vil Bispemøtet bemerke følgende:

- Bispemøtet vil anbefale at ordningen anses som en *veiledning* og ikke som en *liturgi*.
- Veiledningen bør presisere at selve handlingen forutsetter en forutgående samtale med de menneskene som etterspør en slik handling.
- Veiledningen bør henviser til mulig bruk av *Forsakelsen* og *Trosbekjennelsen*.
- For øvrig henvises det til biskopenes høringsuttalelser.

(BM 20/12)

Bispemøtets protokoll henviser til biskopenes høringsuttalelser, det er 6 biskoper som har levert hørings svar om liturgi for velsignelse av hus og hjem. I fire av disse seks hørings svarene fra biskoper anbefales det at en liturgi vedtas, mens det ikke anbefales i to hørings svar. Når det gjelder *bispedømmerådene* har 9 av 11 bispedømmeråd levert hørings svar, og åtte av disse ni anbefaler at det vedtas en liturgi for velsignelse av hus og hjem.

Etter gjeldende prosedyre for behandling av liturgisaker er hver av biskopene en selvstendig høringsinstans, men kan eventuelt velge å avgi felles uttalelse med sitt bispedømmeråd. *Bispemøtet* som organ får som nevnt saken forelagt til læremessig

behandling etter at Kirkerådet har fremmet saken på bakgrunn av en bred høring
Bispemøtets vedtak forstås på denne bakgrunn som en foreløpig uttalelse.

Kirkerådet har imidlertid merket seg at kommentarene til Forslag til liturgi for velsignelse av hus og hjem skjer i lys av en mer generell vurdering av regler og prosedyre for behandling av liturgisaker, hvor Bispemøtet uttaler:

Bispemøtet har merket seg at Kirkerådet gjennom sak KR 69/11 har satt i gang et arbeid med å gjennomgå og vurdere regler og prosedyrer for behandling av liturgisaker. Bispemøtet er enig i at det er behov for en slik ny gjennomgang, og ser frem til å medvirke i den.

Når det gjelder denne høringssaken må behandlingen av denne skje ut fra gjeldende regelverk for liturgisaker. Dette innebærer at hver høringsinstans skal bli hørt med sine begrunnelser og en samlet vurdering bli gjort med tanke på ny behandling av saken i Kirkerådet. Hva dette kan bety for Kirkerådets behandling i september, er drøftet i slutten av dette saksdokumentet.

Når en ser på de begrunnelsene som høringsinstansene har levert til saken, kan disse kortfattet listes opp slik:

Begrunnelser *for* å vedta en liturgi for velsignelse av hus og hjem:

- Kirken har lang tradisjon for velsignelse av hus og hjem
- Det er behov for dette, det etterspørres
- Uro i hus rapporteres over hele verden av millioner av mennesker
- Det er allerede etablert en praksis for dette i vår kirke
- Det er positive erfaringer med en slik praksis
- Viser at kirken tar mennesker på alvor og er opptatt av hele mennesket
- Er et godt hjelpemiddel i det diakonale satsingsområdet
- Gir vern mot fare og hjelp til å tolke liv og hjem
- Fordi det er vanskelig å sette ord på, trengs en liturgi for dette
- En vedtatt liturgi gir kirkelig legitimitet til handlingen
- Kirken kan ikke overlate dette bare til nyåndeligheten
- Kirken kan med dette opptre som åndelig veileder
- Saken er tilstrekkelig utredet
- Liturgiforslaget er nøkternt

Begrunnelser *mot* å vedta en liturgi for velsignelse av hus og hjem:

- Det er noe avgrensende ved å vedta en fast liturgi for dette
- Skal kirken klare å møte menneskers behov, må det skje på andre måter
- Den enkelte prest må kunne gjøre dette ut fra eget pastoralt skjønn
- Teologien er ikke tilstrekkelig utviklet
- Det er prematurt å lage et ritual når en teologisk refleksjon om rommet ikke er utviklet

- Det er ikke avklart om onde hendelser i fortiden kan prege et rom
- Å vie oppmerksomhet til uro-fenomener i hus kan i seg selv være destruktivt
- Det er ikke god luthersk teologi å velsigne ting, men mennesker og hjem

Konklusjon:

Et klart flertall av høringsinstansene går inn for at det vedtas en liturgi for velsignelse av hus og hjem, og ikke bare en veiledning. Alle høringsinstanser er enige i at det (også) bør utarbeides veiledningsmateriell om dette. Bispemøtets vedtak etter at høringen var avsluttet, går i en annen retning enn høringen og kan skape noe usikkerhet omkring den videre beslutningsprosessen. Kirkerådet legger imidlertid til grunn at BMs har kommet med en foreløpig uttalelse, og at det endelige vedtak fra BM vil fattes på bakgrunn av synspunkter fremkommet under høringsprosessen, sammen med det bearbejdede liturgiforslag som oversendes BM for lærmessig uttalelse.

Hørings spørsmål 2:

Liturgien kan brukes når noen ber en prest eller en annen kirkelig medarbeider komme og velsigne deres nye hjem. Den kan også anvendes når noen opplever uro eller utrygghet.

- a. Er det ønskelig at liturgien kan brukes ved begge disse anledningene?**
- b. Ivaretar liturgiforslaget begge disse hensyn?**
- c. Hvordan kan eventuelt dette forbedres?**

Til a: Nesten alle høringsinstansene som har gått inn for å vedta en liturgi, mener at det er *ønskelig* at liturgien skal kunne brukes ved begge anledninger.

Kirkelig utdannings senter i nord begrunner det slik:

Å se både velsignelse av nytt hjem og velsignelse ved opplevd uro eller utrygghet under ett, er et grep som tydeliggjør velsignelses karakteren og demper ned aspektet av eksorsisme. Det er bra.

To unntak er *Agder og Telemark biskop* og *Agder og Telemark bispedømmeråd*:

Vi ønsker en liturgi for velsignelse av hjem *i forbindelse med innflytting*. Velsignelse av hus der mennesker opplever uro, er imidlertid noe annet. Vi ønsker derfor ikke den samme liturgien for slike tilfeller. Vi mener at velsignelse av ”urolige” hus, der det er ”dårlig atmosfære”, eller det vi til vanlig kaller gjenferd, trenger en liturgi som klarere adresserer problemet, nemlig at folk er engstelige på grunn av uforklarlige fenomener eller en truende atmosfære.[...]

Vi tror det kan være en vei å gå å bruke begrepet bønn i stedet for velsignelse her når prester og andre kirkelige medarbeidere blir tilkalt til ”urolige hus”.

Et tredje unntak er *Høgskolen i Staffeldtsgate*, som mener ”vi trenger liturgi for begge disse anledninger, men det bør legges opp til to ulike liturgier, eller innarbeides tydeligere varianter for to så ulike formål.”

Diakonhjemmets høgskole, som ikke ønsker en liturgi for dette, reflekterer likevel over forskjellen mellom de to formålene i liturgiforslaget:

Vi mener at liturgien slik den står ikke kan brukes ved begge disse anledningene. Den tar ikke det vanskelige helt på alvor.[...]Velsignelse av hus og hjem kan ses under 1. trosartikkels synsvinkel. Man takker Gud for noe som oppleves godt og blir minnet om at Gud er alt det godes giver, opphav og opprettholder. Velsignelse av hus og hjem kan også ses under 3. trosartikkels perspektiv. Da blir liturgien en handling hvor hus og hjem helliges og innvies for menneskene som bor der. Uro eller utrygghet i et hus eller hjem synes å være noe annet enn begge disse ovenfor nevnte tilfellene. Her skal bønnen dreie seg om å beskytte og verne noe. Det synes som om det å ha en liturgi med bare små endringer inn mot de to forskjellige anledningene ikke helt yter verken den ene eller den andre rettferdighet.

Det teologiske Menighetsfakultet svarer positivt på spørsmålet om en felles liturgi for begge anledningene, og ”forstår dette som ett av hovedspørsmålene i høringen, vel innforstått med de dilemmaene en slik kobling mellom to ulike hensyn innebærer”. Det burde egentlig være to ulike ordninger, men av pragmatiske grunner går MF inn for en felles ordning:

Vi kjenner denne typen liturgier særlig fra katolsk sammenheng, hvor de går under betegnelsen sakramentalier. Slike ordninger representerer en form for helliggjørelse av ulike menneskelige livsområder og kan romme bønner om vern fra nød og fare. I denne typen sakramentalier skjer helliggjørelsen av de ulike livsområdene normalt i adskilte liturgiske handlinger som gir større anledning til at hvert aspekt kommer til uttrykk i kraft av sin egenart. En liturgi som denne, som møter flere, ikke helt sammenfallende erfaringer og hensyn, vil lett kunne framstå mindre kontekstuell og presis. Når vi likevel velger å følge NFG i sin anbefaling, er det i hovedsak ut fra *pragmatiske overveielser*; vi tror ikke tiden er moden for en liturgi som ensidig adresserer ”uro i huset”. Vi mener dessuten med NFG at det i første omgang er viktig å etablere en liturgi for velsignelse av hjem og arbeidssted i alminnelighet, og at hensynet til ”uro i huset” i første omgang best ivaretas innenfor rammen av dette.

Ut fra dette kan en konkludere med at selv om liturgien skal dekke to svært ulike hensyn, er det et solid flertall for at dette i dag best kan gjøres i form av en felles liturgi.

Til b: Nesten like enstemmig er svaret på spørsmålet om liturgiforslaget faktisk ivaretar begge disse hensyn.

De aller fleste svarer at den ivaretar begge hensyn, samtidig som de påpeker at liturgien bedre ivaretar den positive situasjonen ved innflytting i et hjem, og ikke så godt situasjonen med opplevelse av ”uro”. *Hamar biskop* og *Hamar bispedømmeråd* bemerker dessuten at det første hensynet er best ivaretatt, men det andre hensynet er mest etterspurt! *Nord-Hålogaland biskop* og *Nord-Hålogaland bispedømmeråd* understreker at

”det er viktig å unngå at det siste hensynet underordnes det første på en måte som gjør liturgien utydelig for dem som opplever uro.”

Hvilke konsekvenser dette bør få i en revidert liturgi etter høringen, fremgår i neste punkt C:

Til c: Ut fra dette (punkt b) har høringsinstansene kommet med en rekke tilleggsforslag til liturgien for å styrke hensynet til situasjoner med opplevd uro i huset. Alle forslag fra høringsinstansene bør overveies i den reviderte liturgiteksten etter høringen. Her følger kun en kort opplisting av noen forslag:

- Bibeltekster med beskyttelsesmotiv tas inn (Salme 23 og Salme 91,11).
- Ved ”uro” bør bibeltekster med Jesus Kristus som den oppstandne og seirende tas inn, han som er sterkere enn alle makter og myndigheter.
- Det må være plass for bibeltekster som uttrykker Kristi objektive forsoningsverk og hans seier over dødskreftene. (Fil 2,6-11, Fil 4,6-7, 1 Joh 2,1-2, 1 Joh 4,7-10)
- Luk 24, 36-43 og Joh 20,19-20 bør med som tekstalternativer.
- Rom 8, 38 – 39 og Heb 13,1-2 bør med som tekstalternativer.
- Salme nr 55 i Salmer 1997 (Som når et barn kommer hjem) bør med.
- De som hører til i hus med uro bør bes for med navns nevne.
- Bønner som svarer på uro i hus bør med som alternativ.
- Bekjennelsen og forsakelsen bør med som fast ledd.
- De som ønsker den liturgiske handlingen oppfordres til å delta i gjennomføringen av den.
- Det skapelsesteologiske må styrkes med en mer frelsesteologisk referanseramme.
- Ved opplevelse av uro bør bønner være mer rettet mot dette, og korstegning og kors bør brukes.
- Det bør skapes større valgfrihet innenfor en felles ramme

Konklusjon:

Det er klart flertall for at liturgien bør ivareta både situasjonen ved innflytting i et hjem og situasjonen ved opplevelse av uro. Ettersom forslaget ikke ivaretar så godt det siste, bør hensynet til opplevelse av uro i hus styrkes i liturgien med flere tekster og bønner som svarer til dette.

Hørings spørsmål 3:

- a. Er dere enige i at det ikke er kirkens oppgave å stille diagnose ved opplevelse av uro i hus?
- b. Er dere tilfreds med formuleringen ”opplever uro og utrygghet”?

Til a: I høringen er det en nesten unison enighet om at det ikke er kirkens oppgave å «stille diagnose» ved opplevelse av uro i hus.

Hamar biskop/Hamar bispedømmeråd svarer ”Ja, for vi kan ikke og skal ikke forklare eller spekulere i det uforklarlige, men legge situasjonen og erfaringene i Guds hender”.
”*Sør-Hålogaland bispedømmeråd* mener at dette er en avgjørende forutsetning som må ligge til grunn når en skal utarbeide en liturgi til bruk i en slik situasjon”.

Nord-Hålogaland biskop svarer:

Jeg er enig i at det ikke er kirkens oppgave å stille diagnose eller å bekrefte eller avkrefte spesifikke virkelighetsoppfatninger som presenteres. Men samtidig gir de bibelske tekstene rom for en forståelse av at det finnes en usynlig verden med ånder og krefter. Når folk søker til kirken med sine opplevelser og spør etter velsignelse, er det fordi kirken forvalter tekster og språk som oppleves relevant og som vekker gjenkjenning i forhold til de erfaringer de har. Jeg mener derfor at kirken kan bruke denne liturgien med stor frimodighet.

Blant annet i forbindelse med dette spørsmålet påpeker flere at det må innarbeides i ordningen at det bør finne sted en samtale med de berørte i forkant av den liturgiske handlingen.

Det praktisk-teologiske seminar, som ikke ønsker en egen liturgi, understreker behovet for samtale og er enig i at det ikke er kirkens oppgave å «stille diagnose»:

Kirken kan selvsagt ikke bekrefte eller avkrefte verken spøkeri eller uro eller andre forestillinger og opplevelser mennesker måtte ha, hjemme eller andre steder i livet. Det vi kan gjøre er å ta menneskers erfaringer på alvor, og komme dette i møte og være sammen med dem som plages av disse opplevelsene, med for eksempel liturgier som den som nå er foreslått.

Agder og Telemark biskop og Agder og Telemark bispedømmeråd utdyper dette slik:

At folk opplever uro i huset, kan skyldes flere forhold. Det kan være en psykologisk forklaring eller en fysisk årsak. I tillegg må kirken være åpen for at det kan dreie seg om reelle overnaturlige eller åndelige fenomener. Men i noen tilfeller kan det være åpenbart at det her er snakk om et rent subjektivt, psykologisk fenomen som av beboeren oppfattes som overnaturlig. I slik tilfeller mener vi det neppe kan være riktig å velsigne huset og beboerne. Det kan etter vår mening bidra til å befeste en vrangforestilling i stedet for å hjelpe beboeren med å bli kvitt den.

Presten bør imidlertid ikke ta stilling til om fenomenene er reelle eller ikke. Presten rolle er ikke å stille diagnose, men å imøtekomme beboerne som prest og medmenneske. Det riktige vil være at presten lytter til beboernes erfaringer uten å forklare eller bortforklare, men tar på alvor det faktum at hendelsene fører til frykt eller uro for beboeren.

Diakonhjemmet høgskole, som ikke ønsker en egen liturgi, problematiserer en slik tankegang:

Det er ulike meninger om dette. Noen mener at kirken ikke behøver ”stille noen diagnose” [...] Andre hevder at et troverdig møte i en situasjon hvor noen opplever uro eller utrygghet i sitt hjem også må innebære en form for vurdering av hva som egentlig skjer. Å ikke gjøre det vil være å ikke helt ut ta menneskene på alvor. Utfordringen med dette standpunktet er at dette er det vanskelig å si noe om og at kirken ikke har reflektert tilstrekkelig teologisk rundt hva som skjer i slike tilfeller til å kunne møte dette på en god måte.

Ettersom et solid flertall av høringsinstansene slutter seg til at prinsippet om ikke å stille diagnose, kan en kanskje komme til rette med noe av denne innvendingen ved å presisere slik: Å reflektere sammen med de berørte over mulige forklaringer på opplevelse av uro, er selvsagt ikke utelukket i den sjelesørgeriske prosess og samtale som bør finne sted før og etter den liturgiske handlingen. At en liturgi ikke bygger på en bestemt ”diagnose”, og at det advares mot å bekrefte den ”diagnose” de berørte selv har stilt, utelukker ikke muligheten for en reflektert og lyttende sjelesørgerisk samtale om dette.

Til b: formuleringen ”opplever uro og utrygghet”

Også på dette punkt er det bred tilslutning til forslaget. Noen høringsinstanser gir nærmere begrunnelser for formuleringen «opplever uro og utrygghet»:

Sør-Hålogaland bispedømmeråd begrunner det slik:

Formuleringen ”opplever uro og utrygghet” skal dekke situasjoner som kan være svært ulike. Videre må også denne formuleringen ha som utgangspunkt at kirken ikke skal bekrefte en bestemt virkelighetsoppfatning eller årsaksforklaring. På bakgrunn av disse hensyn synes formuleringen å være tilstrekkelig åpen til å dekke mange ulike situasjoner, samtidig som den uttrykker at det dreier seg om en subjektiv opplevelse av en situasjon.

Kirkelig utdanningscenter i nord skriver at «å oppleve uro eller utrygghet er en formulering som fokuserer på opplevelsen til dem som etterspør handlingen uten å ta stilling til innholdet i deres forestillinger. Det er sakssvarende.»

Diakonhjemmets høyskole mener at formuleringen er god:

Vi mener at denne formuleringen er god. Den tar utgangspunkt i opplevelser og peker mot en sjelesørgerisk tilnærming. Men vi er fortsatt uenige i den faste liturgien det legges opp til og mener at det er tilstrekkelig med noen ressurser som man kan bruke slik det er naturlig i den enkelte situasjon.

TeoLOgene viser til det totale sjelesørgeriske ansvaret en prest har, og presiserer sin tilslutning til den valgte formulering slik:

Følgelig bør ikke selve liturgien i og for seg gå veldig langt i formuleringer, men akseptere og gi rom for henvendelser om velsignelse av hus og hjem. Hvordan dette utdypes i den enkelte situasjon må skje i sjelesørgeriske kontekster i forkant av at presten

benytter liturgien. I denne sammenheng oppleves formuleringen ”uro og utrygghet” som dekkende.

Også *Det teologiske Menighetsfakultet* slutter seg til formuleringen, men peker på det tvetydige i ordet ”uro”:

Formuleringen ”uro og utrygghet” sier etter vårt syn tilstrekkelig, og ikke for mye, om hva slags erfaringer denne liturgien (også) skal imøtekomme. Betegnelsen uro opplever vi innebærer en hensiktsmessig tvetydighet. Sammenstilt med ”utrygghet” peker ordet primært i retning av ”indre uro”, samtidig som formuleringen heller ikke utelukker uro av en annen art. ”Utrygghet” forstår vi som således dels om en presisering av uroen, dels som en konsekvens av den. Mer trenger ikke å bli sagt om fenomenet innenfor rammen av en liturgi.

Presteforeningen anbefaler derimot at man ser etter alternative formuleringer:

Vi er ikke tilfreds med den valgte formulering. Å møte ”uro og utrygghet” krever klar skjelning mellom behov for sjelesorg, åndelig veiledning eller klinisk terapi/behandling. Vi vil anbefale at man ser etter alternative formuleringer før det konkluderes her.

Agder og Telemark biskop/Agder og Telemark bispedømmeråd er heller ikke fornøyd:

Begrepet ”uro” i den foreslåtte liturgien er for upresist ved at det ikke kommuniserer at det her for de aller fleste vil være snakk om uforklarlig uro som skaper utrygghet.

Noen høringsinstanser mener at det er plass for supplerende betegnelser:

Oslo biskop og Oslo bispedømmeråd foreslår at «formuleringen ”uro og utrygghet” bør suppleres med ”uforklarlige fenomener”, da det ofte er det som er foranledningen til at mennesker tar kontakt med kirken i slike spørsmål.»

Det teologiske fakultet karakteriserer ordene ”uro og utrygghet” som en ”eufemisk” (forskjønnende) omtale og *Nidaros biskop/Nidaros bispedømmeråd* mener ”det kan være rom for noe mer beskrivelse av beboernes erfaringer i utformingen av bønnene”.

Areopagos gir en utførlig kommentarer til den foreslåtte formuleringen:

Formuleringen ”opplever uro eller utrygghet” tar utgangspunkt i erfaringen og beskriver med allmenne begreper nøkternt og konkret det som erfares. Det er et godt utgangspunkt. I en bredere kommunikasjon og diskusjon rundt fenomener er det viktig å unngå all terminologi som bidrar til å gjøre det svevende eller pirrende, som for eksempel: overnaturlig, gjenferd, spøkelser, ”sjeler som ikke har funnet ro”. Skal man karakterisere erfaringene, er *ekstraordinære*, eller *uvanlige*, gode begreper å bruke. Det er også viktig at kirken bidrar til å skape et rom for det *uforklarlige*, i en kultur som er vant med at det er svar å få på alt – tilgjengelig bare et tastetrykk bort. Benyttelse av begrepet ”overtro” innebærer at man avviser fenomenet i seg selv (implisitt også erfaringen), ut fra at en finner en rasjonell forklaring på det. Ved å bidra til å bygge rom for det uforklarlige, kan kirken unngå å avvise slike erfaringer, uten å måtte forklare dem.

Konklusjon:

Høringen gir altså god støtte til å fastholde at formuleringen «oppleve uro og utrygghet» ikke representerer kirkens (ontologiske) forståelse av virkeligheten, men er en formulering som på en sammenfattende måte beskriver det som de berørte selv erfarer. Mange støtter derfor denne formuleringen.

Samtidig peker flere høringsinstanser på at dette ikke fanger opp det mange berørte beskriver som noe sentralt i deres opplevelse, nemlig at det for dem handler om noe ekstraordinært eller uforklarlig, og ikke (bare) om en (emosjonell) utrygghet. Kun en ”tvetydighet” i ordet ”uro” fanger dette opp, fremgår det av Menighetsfakultetets kommentar.

Det mest nøkterne begrepet en kan bruke for dette er antakelig ”uvanlige fenomener”, som *Areopagos* foreslår.

Et mer presist begrep i denne sammenhengen er imidlertid forslaget fra *Oslo biskop/Oslo bispedømmeråd*, som foreslår ”uforklarlige fenomener” i tillegg til ”uro og utrygghet”, eller forkortet til ”uro og uforklarlige fenomener”. Ordet *fenomen* er nettopp et ord som *beskriver* en sansing eller opplevelse, og ikke en årsaksforklaring eller påstand om hva som er virkelig eller hva som representerer en sann eller riktig forståelse av en hendelse eller opplevelse.

Ut fra dette foreslås det å gjøre en endring i rubrikk 2, som står fremst i liturgien.

Dersom presten blir bedt om å komme til hus der man opplever uro og uforklarlige fenomener, kan denne liturgien også anvendes.

Igjen er det viktig å understreke at også denne formuleringen er beskrivende og tett knyttet sammen med hva de berørte *opplever*, slik det fremgår av setningen. Den inneholder ikke en bekreftelse på at det *ikke* finnes noen (naturlig) forklaring på fenomenet, men sier at en henvendelse til kirken, ikke bare kan skje på grunn av følelser (uro og utrygghet), men også på grunn av noe som de finner uforklarlig. Formuleringen ”uforklarlige fenomener” inngår heller ikke i det som blir sagt i selve den liturgiske handlingen, men viser bruksområdet for liturgien.

Høringsspørsmål 4:

I liturgien og i høringsdokumentet legges det vekt på at velsignelse av hus og hjem skjer ved Guds ord og bønn, og at bruk av lys og eventuelt andre symboler avgjøres lokalt. Er dere enige i dette?

En rekke høringsinstanser mener at forslaget er for tilbakeholdende i sin omtale av symboler:

Oslo biskop/Oslo bispedømmeråd gir en utførlig begrunnelse for dette:

Vi mener at forslaget er for tilbakeholdende i sin omtale av symboler. I de teologiske overveielserne omtales "Guds ord og bønn" med rette som kirkens primære virkemidler ved velsignelseshandlinger. Noe mer er ikke nødvendig. Men å si at "kirken har heller ikke noe annet å tilby enn akkurat dette" er en unødvendig og ikke helt treffende avgrensning.

I den kirkelige tradisjon har vi omfattende bruk av symboler, og bruken har tatt seg sterkt opp de siste tiårene. Dette reflekteres også i liturgireformen. I det foreliggende materiale til nye gudstjenestelige grunnordninger i menigheten, er symbolhandlinger vektlagt. For eksempel evangelieprosesjon med lys og kors, korstegning ved døpefonten som dåpspåminnelse, lystenning i globen.

Vi mener liturgien for velsignelse av hus og hjem ville tjent på å være mer i tråd med denne utviklingen. Symbolhandlinger berører mennesker på et dypere plan enn ord, og vil kanskje nettopp være på sin plass i møte med "uro og uforklarlige fenomener". Symbolhandlingene vil også gi de berørte anledning til å delta på en god måte.

Vi mener derfor at bruk av lys og eventuelt andre symboler bør anbefales. I veiledningen bør det sies noe om lystenning og gjerne korstegning under bønner og velsignelsen. Vi mener at vann kan brukes, som en påminnelse om dåpens gave, at vi er gitt fellesskap med Gud. Dåpsvannet minner oss om Guds nåde og at han har lovet å gå med oss alle dager. Vi mener at veiledningen kan anbefale presten å gå fra rom til rom og velsigne, før en samles og gjennomfører hele liturgien.

Også *Det teologiske Menighetsfakultet* mener at forslaget er for tilbakeholdende med hensyn til symbolbruk:

Vi forstår tilbakeholdenheten med å gi en normerende veiledning i bruken av kirkelige symboler som en måte å avgrense seg mot ulike former for åndemaning og magi, hvor vi nettopp vet at bruk av ulike symboler og effekter gjerne spiller en vesentlig rolle. Dette er en tilbakeholdenhet vi deler.

Slik rubrikken nå er formulert, uttaler NFG seg her likevel først og fremst om hvor *beslutningsmyndigheten* bør ligge og ikke om hvilke og hvor mange symboler som skal kunne komme til anvendelse. Etter NFGs mening bør beslutningen ligge lokalt. Selv om vi på andre områder, og til dels også på dette feltet, støtter denne formen for fleksibilitet og stedegengjøring, mener vi at NFG her er litt for tilbakeholden. Nettopp fordi bruk av symboler i møte med fenomenet "uro i huset" kan være særdeles følsom, vil tydelige anvisninger gi god veiledning til sontringen mellom sunn og usunn anvendelse av tegn og symboler. Rett anvendt mener vi at både kors og lys er tegn som kan gi tyding og trøst innenfor rammen av denne liturgien.

Vi foreslår derfor at:

- Korstegnet, som nå er inkludert som en del av velsignelseshandlingen, inkluderes også i forlengelse av den trinitariske hilsenen innledningsvis.
- Det gis anledning til at en som hører til i huset tenner et (Kristus-)lys under forberedelsen til handlingen.
- Det gis anledning til at forbønnen ledsages av lystenning, gjerne slik at bønnen etterfølges av stillhet og lystenning, slik at den enkelte kan formulere sine egne bønner.

- Selve liturgien bør formes på en slik måte at den kan ligge igjen i huset etter at handlingen er over som et synlig tegn og minne.

Tunsberg biskop mener at symbolbruken ikke bare kan avgjøres lokalt:

Det er ikke i forslaget presisert hva ”andre symboler enn lys” kan være. For eventuelt å hindre misbruk av religiøse og kulturelle symboler som ikke har kristen bakgrunn som tibetanske bønneskåler, krystaller og lignende, bør derfor ikke dette avgjøres lokalt alene. De bør godkjennes av biskopen.

Agder og Telemark biskop og *Agder og Telemark bispedømmeråd* mener at ”bruk av lys og andre symboler bør man være forsiktig med i forbindelse med ”uro” i hus fordi dette kan gi assosiasjoner til åndemaning og magiske seanser.”

Møre bispedømmeråd oppfordrer også til å være tilbakeholdne i denne sammenheng:

Ved velsigning av hus og heim er Guds ord og bøn det sentrale. Bruk av lys og eventuelt andre symbol blir opplevd ulikt. Symbol kan tillegges magisk kraft slik høyringsdokumentet kort viser fra nyreligiøse miljø, punkt D. Tenning av lys kan òg misforståast. Derfor bør kyrkja vere atterhalden ved bruken av symbol i samband med liturgien, for å unngå magisk misforståing. Liturgien avspeglar at skriftlesningar og bønner er det sentrale liturgiske elementet. Andre midlar ut over dette er ikkje nødvendige. Kyrkja har heller ikkje noko ann å tilby enn akkurat det.

Presteforeningen mener også at ”det bør utvises varsomhet med øvrige rituelle symboler, men i mange tilfeller vil det være aktuelt med lystening. Dette kan være en anledning til å involvere dem det gjelder, i en handling som mange allerede er fortrolige med.”

Stavanger bispedømmeråd er enig i at ”eventuell symbolbruk blir avgjort lokalt”. Også *Høgskolen i Staffeldtsgate*, *Diakonhjemmet høgskole* og *TeoLOGene* slutter seg til dette. *Areopagos* og *Det norske Diakonforbund* mener at symbolbruk kan tematiseres i veiledningen til liturgien.

Også *Nidaros biskop/Nidaros bispedømmeråd* slutter seg til det lokale prinsippet - og til prinsippet om at ”de redskapene vi har til disposisjon er Guds ord og bønn”, men legger så til:

Symbolhandlinger bør ikke skygge for dette, men kan brukes.[...] Dersom det utvikler seg en uheldig praksis med symbolbruk får en ta det opp hvis det skjer.

Nord-Hålogaland biskop/Nord-Hålogaland bispedømmeråd savner tydeligere anvisninger om bruk av lys og skriver at ”Det kan også uttrykkes eksplisitt at deltakerne kan tegnes seg med korsets tegn, eksempelvis under velsignelsen til slutt.”

Sør-Hålogaland bispedømmeråd mener at selv om bruk av lys og eventuelt andre symboler kan ha lokale varianter, bør liturgien

angi hvor dette skal skje i ritualet [...] Bruk av symboler/symbolhandlinger er en svært viktig del av en liturgisk samling. Dette bør derfor være gjennomtenkt og

integreert i liturgien på en god måte og i samsvar med det liturgien som helhet skal ivareta og formidle. I det symbolske uttrykket ligger det et budskap som også bør kvalitetssikres, både teologisk og estetisk, på samme måte som ved de andre verbale liturgiske leddene.

Kirkelig utdanningscenter i nord fremhever at i ”Nord-Norge er tradisjonen rundt den type handlinger preget av et sterkt fokus på Guds ord. I andre kontekster kan en tenke seg hustavler eller andre symboler som innslag i ordningen, uten at det trenger å svekke hovedfokuset.”

Konklusjon:

En konsekvens av høringen bør ut fra dette være at det utarbeides en veiledning om hvordan en nøktern symbolbruk, med bruk av lys og korstegn, kan inngå i handlingen. Dette utelukker ikke bruken av lokale varianter av symbolbruk.

Høringsspørsmål 5:

Gi gjerne kommentarer og endringsforslag til hovedavsnitt 3 i høringsdokumentet om *Kommentarer til enkeltledd i liturgien*.

Til dette høringsspørsmålet er det kommet inn en rekke forslag som bør overveies.

Av de vurderingsspmål som høringsinstansene kunne velge å ta stilling til her, viser høringen en unison tilslutning til å presisere at *en samtale med de berørte* bør finne sted før den liturgiske handlingen skjer. Etter høringen har også Bispemøtet understreket dette.

Flere ønsker også at det i liturgien gis anledning til å *bekjenne forsakelsen og troen: Sør-Hålogaland bispedømmeråd og Nord-Hålogaland bispedømmeråd, Presteforeningen og Høgskolen i Staffeldtsgate. Nord-Hålogaland biskop* mener at begge deler bør være med som et fast ledd, mens *Areopagos* foreslår at trosbekjennelsen bør være med som et fast ledd.

Bispemøtet har også anbefalt at veiledningen bør gjøre oppmerksom på at dette er mulig.

Flere har også kommentert hvem som kan anvende liturgien ”prest eller en annen kirkelig medarbeider”.

Det teologiske Menighetsfakultet reiser spørsmålet om den som leder liturgien

bør presiseres til ”presten eller en annen kirkelig medarbeider *i vigslet stilling*”. Det siste kan være avgjørende for at tjenesten knyttet til møte med uro i huset ikke skal være unndratt biskoppelig tilsyn.[...] det er naturlig at alle vigslede medarbeidere bærer tjenesteskjorte under handlingen. Teksten i rubrikken kan lyde: ”Vigslet medarbeider bærer tjenesteskjorte under ledelsen av liturgien.”

Møre bispedømme understreker derimot at:

Denne liturgien forvaltar verken dåp eller nattverd og krev difor verken vigsla liturg eller dispensasjon. Liturgien bør difor i luthersk kontekst kunne opnast for bruk av fleire enn dei tilsette under tilsyn av biskop og prost.

TeOLOgene mener det bør være

en selvfølge at det er stedets prester som utfører slike forbønnshandlinger. Det bør ikke utvikle seg en praksis der enkelte prester driver mer eller mindre ”privat praksis” av slike velsignelser utenfor sine tjenestedistrikter.”

Mange høringsinstanser har levert forslag til endringer eller tillegg til formuleringene i liturgien, også til bibeltekster og salmer. Disse nevnes ikke her, men gjennomgås i forbindelse med revisjonen av liturgien.

Ikke minst *Det praktisk-teologiske seminar* og *Det teologiske Menighetsfakultet* har i tillegg til det som allerede er sitert i dette hørings sammendraget, levert utførlige teologiske refleksjoner til høringsdokumentet og liturgiforslaget. Avslutningsvis siteres kun deres endringsforslag til Liturgens innledningsord i liturgien:

Det praktisk-teologiske seminar:

Liturgens innledning: Vi foretrekker setningsdelen ”Vi vil nå overlate dette huset og dere alle i Guds omsorg og varetekt” fra den samiske liturgien, framfor forslaget ”Vi er samlet for å høre Guds ord og be om velsignelse over dette hjemmet/huset og alle som hører til her”. Førstnevnte byr på en tolkning av den velsignende handlingen som vi mener bidrar til tydeliggjøring av hva vi gjør og hvorfor.

Det teologiske Menighetsfakultet foreslår følgende innledningsord:

Vi er samlet for å be om velsignelse over dette huset og *den/de/alle* som hører til her. Et hus skal gi vern og trygghet. Det er rom i livet vi ønsker å forbinde med glede, oppriktighet, velvilje og fellesskap. Et godt hus er preget av Guds ånd, et godt hjem av Jesus sinnelag.

Konklusjon:

Ut fra høringen er det et godt grunnlag for å revidere liturgiforslaget og utarbeide en veiledningstekst på bakgrunn av høringsdokumentet og hørings svarene.

Oppsummerende vurdering og veien videre

Høringen gir bred støtte til at kirken utvikler en liturgi for velsignelse av hus og hjem. 19 høringsinstanser går inn for dette, mens 6 høringsinstanser mener at det er ønskelig kun å utarbeide veiledningsstoff for slike handlinger. Det er også bred støtte til at liturgien bør ivareta hensynet både til dem som ber om å få sitt hjem velsignet ved innflytting og til

dem som opplever uro og uforklarlige fenomener og ber om kirkens hjelp. Dette er to svært ulike situasjoner, og den siste situasjonen er ikke så godt ivaretatt i liturgiforslaget, men bør styrkes. Høringen understreker også at det bør skje en samtale med de berørte før velsigneshandlingen finner sted. Det er bred enighet om at presten eller en annen kirkelig medarbeider ikke skal forsøke å «stille diagnose» eller bekrefte de ulike teorier folk selv har ved opplevelse av uro og uforklarlige fenomener. En skal simpelthen møte mennesker med Guds ord og bønn og gi den hjelp som et slikt kristent ritual kan gi.

Slik sett foreligger det en bred enighet om kirkens tilnærming og rolle når noen ber om å få velsignet sitt hus og hjem. De fleste høringsinstansene mener at de teologiske prinsippene for dette er godt eller tilstrekkelig belyst til å vedta en liturgi for dette, og at en fast liturgi gir best støtte når det er vanskelig å finne ord til situasjonen. Noen høringsinstanser mener enten at teologien om velsigneshandlinger, om rom og om uforklarlige fenomener ikke er tilstrekkelig avklart til at det kan utvikles en slik liturgi - eller de mener at situasjonene er så mangfoldige at det bør overlates til den enkelte kirkelige medarbeider selv å utforme en liturgi på bakgrunn av en veiledning.

Bispemøtet i juni anbefalte at det ikke utformes en liturgi, men en veiledning. Denne uttalelsen ble gitt etter høringsfristens utløp, og før høringen var sammenfattet og analysert. Anbefalingen er så langt heller ikke gitt noen nærmere begrunnelse. Kirkerådets administrasjon forstår anbefalingen som en foreløpig uttalelse, og anbefaler at saken oversendes til Bispemøtet for en læremessig uttalelse i tråd med dagens regelverk.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Kirkens arbeid med denne saken har fått oppmerksomhet i media, og krever videre oppfølging fra informasjonsavdelingen.

Etter planen skal saken opp i Kirkemøtet 2013. Om saken blir vedtatt som en liturgi og veiledning eller kun som en pastoral veiledning, bør materialet trykkes opp og distribueres for å inngå i gudstjenestepermen i kirker og hos ansatte, og slik tas i bruk. Bispedømmene og fellestrådene må derfor påregne en liten trykningsutgift til dette materialet, som vil bli distribuert av Eide forlag. Et høyst foreløpig anslag på liturgien tilsendt i trykket form kan være kr 40 for hver kirke og til hver ansatt prest og kirkelig medarbeider. Det er ikke knyttet særskilte opphavsrettigheter til denne liturgien, som vil ligge gratis tilgjengelig i digital form.

Utover dette kan en ikke se at saken medfører andre særlige økonomiske og administrative konsekvenser. Det kan likevel tenkes at flere vil etterspørre velsigneshandlinger fra prester og andre kirkelige medarbeidere når en slik liturgi foreligger. Samtidig er dette allerede en etablert praksis mange steder og den samiske liturgien har vært brukt av mange.